

Sophiendal

Historie

Sophiendal hed tidligere Veng Kloster, og er som en af landets ældste virksomheder, stiftet i 1058.

Meget tyder på, at der allerede i tidlig middelalder har ligget en kongelig ejendom i Veng. Krøniken fortæller, at det var Valdemar den Stores forfædre, der skænkede jord til Benediktinernes kloster i 1000-tallet.

Da de gamle bygninger i 1875 blev revet ned for at give plads for den nuværende hovedbygning, fandt man i fundamentene rester af bjælker, der bærer tydelige spor af at være angrebet af ild.

Klosteret blev efter reformationen til Venggaard, som det hed indtil 1768. Veng klosterkirke er landets ældste hus. Allerede på Valdemar den Stores tid, var klosteret i forfald, og fra året 1158 har vi overleveret, at der boede tre munke i klosteret, og at abbedens liv langt fra var dadelbrit. I 1165, slog nogle cisterciensermunke sig for kort tid med pavens billigelse, ned i Veng Kloster med englænderen Briennus som abbed. I 1168 flyttede munkene videre til Kalv Ø, der er del af Ring Kloster, og i 1217 stadfæstede paven Øm Klosters besiddelse af Veng kirke. Flere bevarede mageskiftebreve giver oplysninger om Venggaard. I 1236 ser vi således, at abbeden i Øm Kloster overdrog Niels Mogensens sønner Øm Klosters rettigheder i »Sauebrock« og »Søholt« for en tredjedel i »Wenggegaardt«. I 1471 og 1484, nævnes gården igen under Øm Klosters gods.

I det 16. århundrede, møder vi gården i et sandemandsbrev fra 1546, og dernæst træffer vi den i jordebogen af 1573, samme år som det frie birk med Veng sogn oprettes. I jordebogen kaldes Gården Wengitgaardt, og hørte gennem Øm klostergoods til *kronen*.

Læs mere på hjemmesiden www.slotshotel.dk

sophiendal@slotshotel.dk Tlf. 86 94 47 88
Låsbyvej 82, Veng 8660 Skanderborg

Danske Slotshoteller består af Sophiendal, Kokkedal, Store Restrup, Hvedholm og Sauntehus.
- alle er indrettet i historiske herregårde.

Med enevælden indtræder en ny epoke i Venggaards historie. Den bliver skovridergård under Skanderborg Slot med et tilliggende på 26 tdr. hartkorn. (400 ha) I 1683 udnævnes Christoph Elias Hynitsch til overførster og vildtmæster i Nørrejyllands nordlige del, og i 1696 ses i Skanderborg ryttergods bøger, at Hynitsch har bopæl på Venggaard. Helt op til 1767 bebos Venggaard af overførstere, der administrerede kongens jagt og skove nord for Kolding. Overførster Hynitsch efterfulgtes i 1702 af Johan Hermann Ritter, der boede på Venggaard til sin død 1736.

Fra midten af 17. århundrede gik det ned ad bakke med statens finanser, og i 1767 måtte man gå så vidt, at man for at skaffe penge solgte ud af krongodset. Derved blev kongens gods i Skanderborg amt solgt på auktion i 1767. Salget omfattede også Venggaard, der med fæstegårde og gods solgtes for 34.809 rdl. til amtmand, gehejmeråd *Frederik Ludvig von Woyda*. Venggaard har været en mindre gård på 17 tdr. hartkorn (265 ha), der blev dyrket af fæstebønderne.

Den nye ejer fik allerede i 1767 bevilling på at gøre Venggaard til en sædegård eller stamhus med adelige privilegier, og i skødet af 1768 nævnes det nye navn *Sophiendal*, idet gården blev opkaldt efter gehejmerådinden, Frederikke Anna Sophie, født Adeler. Von Woyda blev i 1730 amtmand i Skanderborg, hvilket embede han besad til sin død 1778. Han boede på Sophiendal, der med kun 10 km til Skanderborg har den været en bekvem bolig for amtmanden. Antagelig har den gamle solide bindingsværksbygning fra overførstersædet stået endnu. Efter amtmandens død, overtog enken gården; hun var datter af Frederik Adeler til Bratskov ved Brovst og Anna Beate Rosenkrantz. Hun beboede på gården til sin død 1805. I Veng kirke er der i 1788 opsat en mindetavle af sort marmor over hende og hendes ægtefælle.

Ægteparret von Woyda efterlod sig ingen sønner, derimod en datter, der var gift med baroniet Gavnøs første besidder, Holger Reedtz Thott; efter gehejmerådindens død i 1805, arvede Holger Reedtz' døtre Anna Magdalene, Frederikke, der var gift Bjelke, og Birgitte Sophiendal. De solgte den imidlertid kort tid senere, efter at de havde afhændet bøndergodset. Hovedgården købtes af to mænd i fællesskab, nemlig byfoged Andreas Bagger i Skanderborg og møller Jørgen Gjesing i Randers; i gården indestod der imidlertid stadig en prioritet på 12.000 rdl., der tilhørte arvingerne efter ægteparret von Woyda.

Våbenskjold Thott

De følgende år skulle blive en urolig tid for den gamle gård. I 1811 solgtes den til en århusianer, Peder Skandorff. Efter sin død i 1813, overgik den til hans svigersøn Chr. Møller Bus. Efter dennes død i 1820, gik Sophiendal til tvangsauktion; gælden til von Woydas arvinger kunne ikke forrentes i årene efter 1815, hvor Napoleonskrigene og tabet af Norge havde bragt dårlige konjunkturer for landbruget. Da arvingerne ikke fik renter, gjorde de udlæg i gården, der i 1821 blev solgt på auktionen til baron *Jørgen Rosenkrantz*, der i 1812 havde ægtet Birgitte Charlotte Reedtz Thott fra Gavnø og derigennem var blevet medarving til det Woyda 'ske bo.

Allerede fra sin barndom, var Jørgen Rosenkrantz, der var søn fra Rosenholm, bestemt for en militære løbebane; han blev 7 år gammel sekondløjtnant i infanteriet. Det var en købt stilling. Faderen har villet give ham god ballast på rejsen gennem livet. I 1786, 12 år gammel, blev han kadet på Landkadetakademiet, som officersskolen dengang hed. I 1794 blev Jørgen R. afskediget for en disciplinær forseelse, og drog ud i verden på eventyr. Det passede godt til hans godt vilde og opfarende temperament. Han tjente som løjtnant ved Hessens jægerkorps. I 1808 forsøgte han at myrde Napoleon, men blev afsløret og straks dømt til døden. Det lykkedes ham at flygte til Danmark, hvor han slog sig ned på Vedø, som han købte. I 1821 overtog han Sophiendal, hvor han boende til sin død i 1831.

I 1833 købte hans sønner *Gottlob Emil Rosenkrantz* og Frederik Werner Rosenkrantz gården ved auktion; købesummen var 11.150 rbl. I den første tid var det Fritz Werner Rosenkrantz, der styrede Sophiendal; han var i disse år ritmester ved dragonerne. I 1853 solgte han sin part i Sophiendal til broderen Gottlob Emil. Sophiendal havde fået kongelig tilladelse til at bevare hovedgårdsrettighederne. Navnlig skoven havde baron Gottlobs interesse; han beplantede et areal omkring gården, 19 tdl., med gran og fyr. Bygningerne er opført i årene 1876- 84, efter tegningerne af arkitekt, professor H. B. Storck. Den smukke portal er tegnet af billedhugger Ludvig Vieth. Hallen er prydet med træværk og billedskærerarbejder. Ligheden med Rosenholm Slot er ikke tilfældig, da baronen var gift med en datter fra Rosenholm, baronesse Elisabeth Louise R. Slottet er i renæssancestil af røde mursten og med granit sokkel. Et højere midterfløj med hovedindgang og to sidefløje med pavillonudbygninger. Hovedfløjen har tårn. Bygningen er rigt indfattet med prydelser af udhuggede sandsten.

Rosenkrantz, Gottlob Emil Georg Frederik Baron, 1803-84, stiftamtmand, søn af kaptajn Jørgen Baron R. og Frederikke f. v. Marqvard, fødtes 19. Maj 1803 i Hessen. Student fra Herlufsholm, juridisk kandidat, avskultant i rentekammeret og kaptajn i Kongens Livkorps. I årene 1835-36 foretog han en udenlandsrejse til Tyskland og Frankrig i 2 år, uden at opgive sin stilling i rentekammeret, amtmand over Ringkjøbing, Thisted og Viborg til 1879. Udnævnt til gehejmekonferensråd, kammerjunker, hofjægermester, kammerherre, kommandør af Danebrog og fik storkorset. Medlem af jyske Stænderforsamling 1842-46, medlem af rigsrådets landsting 1864-66. Han var ejer af Sophiendal og Liselund og døde i 1884. I 1843 ægtede han Elisabeth Louise Baronesse Rosenkrantz.

Indkørslen flankeres af to staldlænger fra 1871, og avlsgårdens ældste bygning er fra 1855. Den indre gård er beplantet med studsede linde, og i haven findes der pragtfulde gamle træer bl.a. en lind med 5 meter i omfang. Herregården blev et samlingssted for den store Rosenkrantz familie. Baronen var både for sin familie og for egnen en elskelig og elsket patriark. Han er bisat på Veng kirkegård i en gravhvelving, han selv havde indrettet, og hvortil der var indgang direkte fra haven. Efter hans død, gik Sophiendal over til hans enke Elisabeth Louise, født Rosenkrantz på Rosenholm. Hun overdrog gården til sin søn, den dygtige landmand, kammerherre, hofjægermester Gunde Jørgen Holger Carl Rosenkrantz. Han satte alt ind på at gøre gården til en rentabel ejendom. Sophiendal var ikke let at drive. Jørgen Rosenkrantz satte især ind på to punkter; forbedring af jorderne gennem afvanding og kvægavl samt rationel skovdrift.

Ved hans død i 1912, blev gården overtaget af sønnen Holger Jørgen Gottlob Frederik Rosenkrantz; han beholdt den til 1942, hvor han solgte til forpagter *Johannes Jensen*, Nebs Mølle og Svanholm på Sjælland. Rosenkrantz flyttede til Ørumgaard ved Vejle, hvortil mange slægtsportrætter, hvoriblandt G. Grogers store portræt af Frederik VI's udenrigsminister Niels Rosenkrantz, Wuchters portræt af Hannibal Sehested, mange miniaturer, det Rabenske sølvudstyr fra Kjørstrup, som baronesse Elisabeth Louise Rosenkrantz havde arvet. Ved sin død i 1962, blev baronen begravet hos sine fædre i gravhvelvingen på Veng kirkegård.

BYGNINGER:

- 1058 Klosterkirken opført
- 1768 Trefløjet bindingsværksgård nu kaldt Sophiendal
Fæstegårdene udskiftes
- 1828 Storbrand i Veng
- 1855 Lade opført
- 1871 Stalde opført
- 1875-1884 Hovedbygningen opført ved H. B. Storck
- 1990 Slottet åbner som slotshotel
- 1991 Opførelse af korn- og frøtørreri
- 1998 Opførelse af løsdriftstald
- 2000 Renovering af hestestald til konferencelokaler
- 2008 Renovering af kostald fra 1855

Ved godsejer Jensens død i 1964, var bygningerne i stærkt forfald. Den smukt dekorerede hall var indrettet til kornmagasin og rotter færdedes overalt. Sophiendal blev i 1966 solgt af arvingerne til entreprenør *Erik Christensen*, Skovlunde. Han udførte en væsentlig modernisering af slottet, indlagde centralvarme og satte avlsbygningerne i stand. Godset blev drevet med kvæg og jagtvæsen. Dyrehaven stammer fra den tid. I 1975 købte Linde Jacobsen godset. Rentebyrden overhalede indtægterne, hvorfor ejendommen i 1980 måtte sælges på auktion til Landsretssagfører Orla Lokdam, der købte som panthaver. Sagføreren solgte i 1989 til Sophiendal A/S ved bager H P From.

I 1994 kom aktierne igen på Lokdam familiens hænder. Slottet er nu indrettet som hotel med restaurant og har en butik med brugskunst og vin. Arealet er 415 ha eller 730 tdr. ld., heraf 260 ager, 170 eng og 300 skov.

Landbruget drives med frø, korn og kødkvæg, der fra løsdriftstald græsser engene omkring Veng sø. Skoven drives naturnært med frøforyngelse af især Nordamerikanske træarter som Douglas, Sitkagran og Grandis. Der er en produktion af juletræer og pyntegrønt samt af brænde.

Forfatteren Leif Davidsen har boet på Sophiendal og skrevet romaner her.

EJERE

- 1058-1217 Veng kloster bygget af Benediktinermunke
- 1165 Valdemar den 1.
- 1166-1168 Klostret overtages af Cistercienser munke
- 1217-1236 Kronen ejer Veng Kloster
- 1236 Ridder Niels Mogensen's sønner
- 1471-1485 Lensmand, ridder Niels Andersen
- 1485 Lensmand, ridder Stig Nielsen
- 1536-1767 Overførstersæde for kronens skov- og jagtvæsen under Skanderborg Slot
- 1702 Overførster Christoffer E Hynitsch
- 1715 Overførster Søren Rasmussen
- 1718-1736 Overførster Johan Hermann Ritter
- 1736-1766 Overførster Friderich von Pultz
- 1767-1778 Gehejmeråd, amtmand Fr. Ludvig von Woyda
- 1778-1805 Enke Frederikke Anna Sophie Adeler gift v Woyda
- 1805-1809 Børnebørn: Anne Magdalene, Frederikke Bielke
Birgitte Charlotte Reedtz-Thott
- 1809-1811 Byfoged Andr. Bagger Møller Jørgen M. Gjesing
- 1811-1813 Peder Skandorff
- 1813-1820 Svingersøn Christian Møller Bus
- 1820-1821 Slægten von Woyda som panthaver
- 1821-1831 Jørgen baron Rosenkrantz til Vedø
- 1831-1833 Enke Birgitte Charlotte Holgersdatter Reedtz-Thott født på Gavnø, gift Rosenkrantz
- 1833-1853 2 sønner, baroner oberst gehejmeråd Gottlob
Emil Rosenkrantz / Frederik Werner Rosenkrantz
- 1853-1884 Gottlob Emil Jørgensen baron Rosenkrantz
- 1884-1886 Enke Elisabeth Louise født Rosenkrantz
- 1886-1912 Søn kammerherre, hofjægermester Gunde Jørgen
Holger Carl Gottlobsen baron Rosenkrantz
- 1912-1942 Holger Jørgen G. Fr. G. baron Rosenkrantz
- 1942-1964 Johns. Jensen tidligere forpagter på Svanholm,
- 1964-1966 Dødsbo
- 1966-1975 Entreprenør Erik Christensen
- 1975-1980 Erik Linde Jacobsen
- 1980-1989 Landsretssagfører Orla Lokdam
- 1989-1994 Sophiendal A/S ved Hans Peder From
- 1994- Sophiendal ApS Ann Lokdam/Gorm Lokdam

